

Ogroman potencijal za saradnju

Uprkos izazovima s kojima se suočava, region Zapadnog Balkana mora biti postojan u svojoj opredjeljenosti ka zelenoj tranziciji, jer kada je riječ o energetske sigurnosti ili očuvanju okoliša, vraćanje unazad nije održivo

Podrobno razumijevanje Zelene agende za Zapadni Balkan, koja je slična Evropskom zelenom planu, od presudnog je značaja na putu našeg regiona ka održivom rastu i klimatskoj neutralnosti, kaže generalna sekretarka Vijeća za regionalnu saradnju Majlinda Bregu. „Zajedničko djelovanje“ je ključno za približavanje Zapadnog Balkana ovom cilju.

Kada govorite o Zapadnom Balkanu često ističete postojanje „velikog područja zajedničkog djelovanja“ u regionu, prije svega u domenu ekonomije. U kojim oblastima se ova tvrdnja do sada pokazala najznačajnijom?

— Na Zapadnom Balkanu, regionu od nekih 18 miliona stanovnika koji je podijeljen na šest manjih tržišta, „zajedničko djelovanje“ nije samo razumno već i jedini održivi koncept ukoliko želimo biti konkurentni na jedinstvenom tržištu Evropske unije, ali i globalno. Kada je riječ o ekonomskoj sferi, Akcionim planom za zajedničko regionalno tržište, čije provođenje Vijeće za regionalnu saradnju koordinira i prati, ostvareni su značajni iskoraci u brojnim oblastima.

Najznačajnija postignuća su sporazumi o mobilnosti, kojima se potiče dinamično i uzajamno povezano regionalno tržište rada, jer bez slobodnog kretanja ljudi, u svrhe putovanja, studiranja i rada, zajedno sa slobodnim protokom roba i kapitala, nema zajedničkog tržišta. Osim toga, zajednički rad na daljoj provedbi reformi vezanih za investicionu politiku, poput odobravanja regionalnih standarda za ugovaranje međunarodnih sporazuma o ulaganju i zajedničkih aktivnosti na promociji investicija, uključujući podršku učešću u aktivnostima privlačenja investitora, doprinijeo je porastu direktnih stranih ulaganja u regionu, koja su proteklih godina porasla za skoro 40% i dostigla rekordnih 8,7 milijardi eura u 2022. godini.

Nadalje, realizacija zelenih koridora predstavlja još jedan uspjeh, kojima je u značajnoj mjeri smanjeno vrijeme čekanja na graničnim prelazima čime je olakšana trgovina, a ukupna ušteda vremena iznosi preko 77.440 sati, odnosno više od 3.200 dana. Osim toga, ekonomije regiona efikasno saraduju na približavanju jedinstvenom području platnog prometa u eurima s ciljem da se platni promet među ekonomijama učini što je moguće bržim i isplativijim, s obzirom da se u okviru ovog područja mogu ostvariti koristi u iznosu i do 500 miliona eura godišnje.

Ovo su samo neki od primjera kojima se ističe postojanje zajedničkog djelovanja i podcrtava veliki potencijal za takvu vrstu saradnje u sferi ekonomije na Zapadnom Balkanu. Trenutno pripremamo drugu fazu zajedničkog regionalnog tržišta, koja će se naslanjati na postojeća dostignuća i omogućavati dalje djelovanje, kako bi region bio u mogućnosti da se postepeno priključi evropskom jedinstvenom tržištu.

U kojoj su mjeri ekonomije Zapadnog Balkana spremne za energetska tranziciju i ekonomski napredak usklađen sa Evropskim zelenim planom? Može li se ova tranzicija, za koju su, kako se smatra, potrebni značajni resursi, postići bez podrške Evropske unije?

— Podrobno razumijevanje Zelene agende za Zapadni Balkan, koja je slična Evropskom zelenom planu, od presudnog je značaja na putu našeg regiona ka održivom rastu i klimatskoj neutralnosti.

Uprkos zajedničkom cilju postizanja klimatske neutralnosti do 2030. godine, region se bori sa izazovima poput zastarjele infrastrukture, zavisnosti od uglja, te ekonomskih ograničenja, što naš košta hiljade života i između 6 i 11 milijardi eura godišnje. Energetska tranzicija je višeslojna i obuhvata smanjenje emisije ugljika, promociju obnovljive energije i energetske efikasnosti, kao i postepeno ukidanje fosilnih goriva. EBRD-ova procjena finansijskih sredstava potrebnih za energetska tranziciju regiona do 2030. godine u iznosu od 30 milijardi eura ukazuje na enormnost ovog zadatka.

Međutim, prilagođavanje politika i regulative, poput modela oporezivanja emisije ugljika i cirkularne ekonomije, može donijeti bilione eura godišnje i otvoriti 700.000 radnih mjesta samo u EU do 2030. godine, što se opet može iskoristiti za ublažavanje emisija i poticanje dalje energetske tranzicije. Zelena agenda se mora posmatrati s pozitivne strane zbog mogućnosti razvoja koje donosi a ne samo kroz prizmu troškova.

„Trenutno smo u procesu pripreme druge faze zajedničkog regionalnog tržišta, koja će se naslanjati na postojeća dostignuća i omogućavati dalje djelovanje kako bi se olakšala tranzicija regiona u evropsko jedinstveno tržište.“

Prioriteti Paketa energetske podrške Evropske unije u vrijednosti od 1,8 milijardi eura i Plana rasta vrijednog 6 milijardi eura su dekarbonizacija i obezbjeđivanje neophodnih sredstava. Međutim, oko 52% ulaganja treba biti usmjereno na isplativu obnovljivu energiju, što će uglavnom finansirati privatni sektor, dok se očekuje da 42% ulaganja finansiraju vlasti, privatni investitori i multilateralne razvojne banke.

Bliska saradnja među svim akterima uz informisane strategije od presudnog je značaja, zajedno sa ranim uvrštavanjem u odgovarajuće politike i usklađivanjem sa evropskim standardima kako bi se premostile razlike u tom smislu i obezbjedila održiva budućnost za Zapadni Balkan. Uprkos izazovima, region mora biti postojan u svojoj opredjeljenosti

zelenoj tranziciji, jer vraćanje unazad nije održivo niti za energetske sigurnost niti za održivost okoliša.

Istraživanje mišljenja građana Zapadnog Balkana, koje se redovno provodi za potrebe Vijeća za regionalnu saradnju, pokazalo je njihovu zabrinutost u pogledu korupcije i kriminala. Koliko su bitne snažne institucije i vladavina prava za uspješno provođenje ovih reformi?

— Ključno pitanje je pitanje povjerenja. Ljudi u regionu nemaju veliki stepen povjerenja u institucije. Prema našem godišnjem istraživanju Balkan Barometar, najveće nepovjerenje je prema političkim strankama, 75%, a slijedi pravosuđe sa 69%, vlasti i mediji sa po 62% i provedba zakona sa 61%. Nepovjerenje je, dakle, ogromno, na šta ukazuje i nedavno objavljeni indeks percepcije korupcije gdje su sve ekonomije Zapadnog Balkana rangirane vrlo nepovoljno. Iako ovaj indeks ne predstavlja stvarni nivo korupcije, koji može biti veći ili manji, percepcija korupcije je i dalje izrazito nepovoljna.

Balkan barometar otkriva da je, iz godine u godinu, korupcija, zajedno sa ekonomskom situacijom i nezaposlenosti, među tri najveće brige naših građana. Štaviše, 55% njih vjeruje da se korupcija povećala. Slična situacija je i sa percepcijom kriminala, gdje 60% građana smatra organizovani kriminal najvećim sigurnosnim pitanjem. Ovo nepovjerenje, koje kroz naša istraživanja javnog mnijenja u okviru Balkan barometra i SecuriMetera pratimo već skoro deceniju, ne pokazuje znake smanjivanja, upravo suprotno.

Korupcija i kriminal podrivaju osnovne demokratske vrijednosti, sa ozbiljnim posljedicama po vladavinu prava, ekonomsku stabilnost, društvenu pravdu i sveukupan razvoj, kao i težnje našeg regiona za pristupanjem Evropskoj uniji. Snažne institucije koje imaju integritet i odgovornosti i koje su dugoročno opredjeljene očuvanju vladavine prava i promociji transparentnosti i dobre uprave su, dakle, od presudne važnosti za obezbjeđivanje odgovarajućih odgovora u borbi protiv korupcije i kriminala. To se, međutim, ne može smatrati samo dužnošću institucija. Nema jedinstvenog faktora uspjeha. Za efikasnu borbu protiv organizovanog kriminala, a naročito korupcije, potrebna je i promjena u kulturi našeg društva kao i veće etičko i građansko zalaganje.